

Carolina Maria Niță

**Drept internațional
privat român**

Editura
Hamangiu
2025

Cuprins

TITLUL I. PARTEA GENERALĂ	1
CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE ASUPRA DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT	1
Secțiunea 1. Aspecte introductive	1
Secțiunea a 2-a. Elementul de extraneitate	2
Secțiunea a 3-a. Raportul juridic de drept internațional privat	6
§1. Raportul juridic – obiect al dreptului internațional privat	6
§2. Raportul juridic care nu constituie obiect al dreptului internațional privat	7
Secțiunea a 4-a. Corelația dintre dreptul internațional privat și dreptul public	8
CAPITOLUL II. DOMENIUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT	10
Secțiunea 1. Noțiunea de domeniu al dreptului internațional privat	10
Secțiunea a 2-a. Instituțiile juridice care formează domeniul dreptului internațional privat	10
§1. Conflictul de legi	10
§2. Conflictul de jurisdicții	14
§3. Condiția juridică a străinului	15
§4. Cetățenia	16
CAPITOLUL III. IZVOARELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT	17
Secțiunea 1. Aspecte preliminare	17
Secțiunea a 2-a. Izvoarele interne	17
Secțiunea a 3-a. Izvoarele internaționale	19
Secțiunea a 4-a. Actele juridice ale Uniunii Europene și jurisprudența C.J.U.E.	22
§1. Tratatul pe care se întemeiază Uniunea Europeană și izvoarele derivate ale dreptului european	22
§2. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene	27
Secțiunea a 5-a. Cutuma și uzanțele internaționale	28
Secțiunea a 6-a. Practica judiciară și practica arbitrală	30
CAPITOLUL IV. CONȚINUTUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT	31
Secțiunea 1. Aspecte introductive	31
Secțiunea a 2-a. Normele conflictuale	31
§1. Definiția și caracteristicile definatorii ale normei conflictuale	31
§2. Structura normei conflictuale	32
§3. Criteriile de legătură	33
3.1. Principalele criterii de legătură	33
3.2. Clasificarea criteriilor de legătură	38
3.3. Concursul criteriilor de legătură	39

§4. Clasificarea normelor conflictuale _____	40
§5. Sistemul de drept căruia îi aparține norma conflictuală _____	41
Secțiunea a 3-a. Normele materiale _____	42
Secțiunea a 4-a. Normele de aplicație imediată (necesară) _____	43
§1. Definiție _____	43
§2. Sistemul de drept căruia îi aparțin normele de aplicație imediată. Aplicabilitate și efecte _____	44
CAPITOLUL V. CALIFICAREA ȘI CONFLICTUL DE CALIFICĂRI _____	46
Secțiunea 1. Definiția calificării _____	46
Secțiunea a 2-a. Clasificarea calificării _____	49
Secțiunea a 3-a. Conflictul de calificări _____	52
Secțiunea a 4-a. Legea după care se face calificarea _____	55
§1. Regula. Calificarea după <i>lex fori</i> _____	55
§2. Excepțiile de la calificarea <i>lex fori</i> _____	56
CAPITOLUL VI. CONFLICTUL ÎN SPAȚIU AL NORMELOR CONFLICTUALE.	
RETRIMITEREA _____	65
Secțiunea 1. Conflictul în spațiu al normelor conflictuale _____	65
Secțiunea a 2-a. Retrimiteria _____	67
§1. Noțiunea și condițiile retrimiterii _____	67
§2. Formele retrimiterii _____	70
§3. Retrimiteria în sistemul de drept român _____	70
§4. Retrimiteria în dreptul Uniunii Europene _____	72
§5. Retrimiteria în convențiile internaționale _____	73
§6. Retrimiteria la un sistem de drept în care coexistă două sau mai multe sisteme legislative _____	75
§7. Argumente în favoarea retrimiterii _____	75
CAPITOLUL VII. APLICAREA LEGII STRĂINE _____	78
Secțiunea 1. Noțiune. Temeiul aplicării _____	78
Secțiunea a 2-a. Titlul cu care se aplică legea străină _____	78
§1. Teoria aplicării legii străine ca element de drept (<i>questio juris</i>) _____	79
§2. Teoria aplicării legii străine ca element de fapt (<i>questio facti</i>) _____	79
§3. Teoria receptării dreptului străin _____	79
§4. Teoria drepturilor câștigate (<i>vested rights</i>) _____	80
Secțiunea a 3-a. Formele aplicării legii străine _____	81
§1. Aplicarea legii străine ca <i>lex causae</i> _____	81
§2. Aplicarea legii străine sub condiția reciprocității _____	81
§3. Aplicarea legii străine încorporate în contractul părților _____	84
Secțiunea a 4-a. Titlul cu care se aplică legea străină în România _____	85
§1. Aspecte generale _____	85
§2. Invocarea legii străine în fața autorităților forului _____	86

<i>Secțiunea a 5-a. Proba legii străine</i>	87
§1. Sarcina probei legii străine	87
§2. Mijloacele de probă ale legii	87
§3. Imposibilitatea de a stabili conținutul legii străine	92
<i>Secțiunea a 6-a. Interpretarea și aplicarea legii străine</i>	93
<i>Secțiunea a 7-a. Căile de atac în cazul greșitei interpretări sau aplicări a legii străine</i>	95
<i>Secțiunea a 8-a. Înlăturarea excepțională a legii aplicabile</i>	96
CAPITOLUL VIII. ORDINEA PUBLICĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT	98
<i>Secțiunea 1. Noțiune și condiții</i>	98
<i>Secțiunea a 2-a. Elementele definitorii ale ordinii publice de drept internațional privat român</i>	100
<i>Secțiunea a 3-a. Comparație între ordinea publică de drept internațional privat și alte instituții juridice</i>	102
§1. Comparație cu ordinea publică de drept intern	102
§2. Comparație cu normele de aplicație imediată	103
§3. Comparație cu retrimiteria	104
§4. Comparație cu situația imposibilității aplicării legii străine	104
<i>Secțiunea a 4-a. Prevederi legale și convenționale privind ordinea publică de drept internațional privat</i>	105
§1. Prevederi din acte normative interne	105
§2. Prevederi din Regulamentele Uniunii Europene	107
§3. Prevederi din Convenții Internaționale la care România este parte	111
<i>Secțiunea a 5-a. Caracterele juridice ale ordinii publice de drept internațional privat român</i>	112
<i>Secțiunea a 6-a. Domeniul ordinii publice de drept internațional privat român</i>	114
<i>Secțiunea a 7-a. Efectele invocării ordinii publice de drept internațional privat român</i>	115
CAPITOLUL IX. FRAUDA LA LEGE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT	117
<i>Secțiunea 1. Noțiunea și modalitățile fraudei la lege în dreptul internațional privat</i>	117
<i>Secțiunea a 2-a. Domeniile în care poate apărea fraudă la lege în dreptul internațional privat</i>	119
<i>Secțiunea a 3-a. Structura fraudei la lege în dreptul internațional privat</i>	122
<i>Secțiunea a 4-a. Condițiile fraudei la lege în dreptul internațional privat</i>	122
<i>Secțiunea a 5-a. Sancțiunea fraudei la lege în dreptul internațional privat</i>	123
<i>Secțiunea a 6-a. Dovada fraudei la lege în dreptul internațional privat</i>	126
<i>Secțiunea a 7-a. Comparatii cu alte instituții juridice</i>	126
§1. Comparatie cu fraudă legii din dreptul intern	126
§2. Comparatie cu ordinea publică de drept internațional privat	127
§3. Comparatie cu simulația	128

CAPITOLUL X. CONFLICTUL DE LEGI ÎN TIMP ȘI SPAȚIU	130
<i>Secțiunea 1. Aspecte introductive</i>	130
<i>Secțiunea a 2-a. Formele conflictului de legi în timp și spațiu</i>	131
<i>Secțiunea a 3-a. Domeniile în care poate apărea conflictul de legi în timp și spațiu</i>	131
<i>Secțiunea a 4-a. Recunoașterea în România a drepturilor dobândite în străinătate</i>	132
§1. Temeiul juridic al recunoașterii a drepturilor dobândite în străinătate	132
§2. Condițiile recunoașterii în România a drepturilor dobândite în străinătate	132
§3. Consecințele recunoașterii drepturilor dobândite în străinătate	134
CAPITOLUL XI. CONFLICTUL MOBIL DE LEGI	135
<i>Secțiunea 1. Noțiune</i>	135
<i>Secțiunea a 2-a. Comparație cu alte instituții juridice</i>	135
§1. Comparație cu conflictul de legi în timp și spațiu	135
§2. Comparație cu conflictul în timp al legilor interne ale unui stat	135
<i>Secțiunea a 3-a. Domeniile în care poate apărea conflictul mobil de legi</i>	136
<i>Secțiunea a 4-a. Soluționarea conflictului mobil de legi</i>	136
§1. Aspecte generale	136
§2. Dispoziții ale dreptului intern român privind soluționarea conflictului de legi	140
§3. Dispoziții ale dreptului Uniunii Europene privind soluționarea conflictului de legi	144
§4. Dispoziții din convenții privind soluționarea conflictului de legi	149
CAPITOLUL XII. CONFLICTUL ÎN TIMP AL NORMELOR CONFLICTUALE	150
<i>Secțiunea 1. Aspecte prealabile</i>	150
<i>Secțiunea a 2-a. Conflictul în timp ale normelor conflictuale ale forului</i>	150
<i>Secțiunea a 3-a. Conflictul în timp al normelor materiale din dreptul străin, care constituie lex causae</i>	154
<i>Secțiunea a 4-a. Conflictul în timp al convențiilor internaționale</i>	155
TITLUL II. PARTEA SPECIALĂ	157
CAPITOLUL I. CONFLICTE DE LEGI PRIVIND STAREA ȘI CAPACITATEA PERSOANEI FIZICE	157
<i>Secțiunea 1. Precizări prealabile</i>	157
<i>Secțiunea a 2-a. Regula în materia reglementării stării civile și capacității persoanei fizice</i>	162
§1. Aplicarea legii naționale	162
§2. Legea aplicabilă stării civile și capacității persoanelor care au mai multe cetățenii sau nu au nicio cetățenie (apatrizii)	162

<i>Secțiunea a 3-a. Excepții în materia legii aplicabile stării civile și capacității persoanei fizice</i>	164
<i>Secțiunea a 4-a. Reședința obișnuită a persoanei fizice în dreptul internațional privat</i>	164
<i>Secțiunea a 5-a. Caracterul normelor conflictuale privind starea și capacitatea persoanei fizice</i>	167
<i>Secțiunea a 6-a. Domeniul de aplicare a normelor conflictuale privind starea și capacitatea persoanei fizice</i>	167
§1. Starea civilă a persoanei fizice	167
§2. Capacitatea civilă a persoanei fizice	168
2.1. Capacitatea de folosință a persoanei fizice	168
2.2. Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice	172
2.3. Drepturile inerente ființei umane	173
2.4. Ocrotirea majorului	175
<i>Secțiunea a 7-a. Dispoziții speciale privind ocrotirea terților</i>	176
§1. Teoria interesului național	176
§2. Excepția de la aplicarea legii ocrotirii persoanei fizice în cazul lipsei calității de reprezentant, în favoarea legii locului încheierii actului	179
CAPITOLUL II. LEGEA APLICABILĂ ATRIBUTELOR DE IDENTIFICARE	
 ALE PERSOANEI FIZICE	181
<i>Secțiunea 1. Precizări prealabile</i>	181
<i>Secțiunea a 2-a. Legea aplicabilă numelui persoanei fizice</i>	181
§1. Determinarea legii aplicabile numelui persoanei fizice	181
§2. Recunoașterea numelui persoanei fizice în practica Curții de Justiție a Uniunii Europene și a Curții Europene a Drepturilor Omului	185
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă ocrotirii împotriva actelor de încălcare a dreptului la nume</i>	191
<i>Secțiunea a 4-a. Domeniul de aplicare a legii privind numele persoanei fizice</i>	191
<i>Secțiunea a 5-a. Domiciliul persoanei fizice</i>	191
<i>Secțiunea a 6-a. Reședința persoanei fizice</i>	195
CAPITOLUL III. CONFLICTE DE LEGI CU PRIVIRE LA PERSOANA JURIDICĂ	197
<i>Secțiunea 1. Aspecte prealabile</i>	197
<i>Secțiunea a 2-a. Naționalitatea persoanei juridice</i>	199
§1. Noțiunea de naționalitate a persoanei juridice	199
§2. Criteriile după care se determină naționalitatea persoanei juridice în dreptul internațional privat	200
§3. Stabilirea naționalității persoanei juridice în dreptul internațional privat român	204
§4. Calificarea noțiunii de sediu social	207
§5. Schimbarea naționalității persoanei juridice	207
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă statutului organic al persoanei juridice</i>	211

<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă statutului organic al sucursalelor și filialelor</i>	212
<i>Secțiunea a 5-a. Legea aplicabilă fuziunii unor persoane juridice de naționalități diferite</i>	213
<i>Secțiunea a 6-a. Domeniul de aplicare al legii statutului organic al persoanei juridice</i>	214
<i>Secțiunea a 7-a. Reședința obișnuită a persoanei juridice</i>	219
<i>Secțiunea a 8-a. Recunoașterea persoanelor juridice străine în România</i>	219
§1. Precizări prealabile	219
§2. Modalitățile și procedura de recunoaștere a persoanelor juridice străine în România	221
§3. Efectele recunoașterii persoanelor juridice străine în România	222
CAPITOLUL IV. NORMELE CONFLICTUALE PRIVIND RELAȚIILE DE FAMILIE	224
<i>Secțiunea 1. Legea aplicabilă promisiunii de căsătorie</i>	224
§1. Aspecte introductive privind promisiunea de căsătorie (logodna)	224
§2. Legea aplicabilă logodnei	226
§3. Domeniul de aplicare al legii promisiunii de căsătorie	227
<i>Secțiunea a 2-a. Legea aplicabilă încheierii căsătoriei</i>	227
§1. Aspecte prealabile	227
§2. Legea aplicabilă condițiilor de fond la încheierea căsătoriei	229
§3. Domeniul legii aplicabile condițiilor de fond ale căsătoriei	230
§4. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale căsătoriei	241
§5. Domeniul legii aplicabile condițiilor de formă ale căsătoriei	244
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă efectelor căsătoriei</i>	244
§1. Precizări prealabile	244
§2. Legea aplicabilă efectelor generale ale căsătoriei	245
§3. Domeniul legii aplicabile efectelor generale ale căsătoriei	247
§4. Legea aplicabilă regimului matrimonial	247
4.1. Sediul materiei. Precizări prealabile	247
4.2. Legea aplicabilă regimului matrimonial prin voința părților	249
4.3. Legea aplicabilă regimului matrimonial potrivit criteriilor obiective	251
4.4. Domeniul legii aplicabile regimului matrimonial	252
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă regimului matrimonial potrivit Regulamentului (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale</i>	252
§1. Aspecte prealabile. Intrarea în vigoare. Aplicarea în timp	252
§2. Domeniul de aplicare al regulamentului	253
§3. Legea aplicabilă regimului matrimonial în baza principiului autonomiei de voință a părților	254
§4. Condițiile de formă ale acordului privind alegerea legii aplicabile	255

§5. Consimțământul și condițiile de fond ale acordului privind alegerea legii aplicabile	255
§6. Condițiile de formă ale convenției matrimoniale	256
§7. Legea aplicabilă regimului matrimonial în absența alegerii de către părți	257
§8. Domeniul legii aplicabile regimului matrimonial	258
§9. Opozabilitatea față de terți	258
§10. Norme de aplicație imediată	259
§11. Ordinea publică	259
§12. Excluderea retrimiterii	260
§13. Conflicte teritoriale și conflictele interpersonale de legi	260
<i>Secțiunea a 5-a. Soluționarea conflictului mobil de legi</i>	261
<i>Secțiunea a 6-a. Legea aplicabilă desfacerii căsătoriei și separării de corp</i>	262
§1. Precizări prealabile	262
§2. Divorțul și separația de corp potrivit prevederilor Codului civil	263
2.1. Legea aplicabilă divorțului prin voința părților	263
2.2. Legea aplicabilă divorțului în cazul localizării obiective	264
2.3. Ordinea publică de drept internațional privat în contextul determinării legii aplicabile	265
2.4. Recunoașterea divorțului prin denunțare unilaterală	266
2.5. Separația de corp	267
2.6. Domeniul legii aplicabile desfacerii căsătoriei	268
§3. Legea aplicabilă divorțului potrivit Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp	269
3.1. Aspecte generale	269
3.2. Domeniul de aplicare al Regulamentului Roma III	271
3.3. Excluderile din domeniul de aplicare al Regulamentului	273
3.4. Legea aplicabilă divorțului în baza principiului „ <i>autonomie de voință a părților</i> ”	273
3.5. Legea aplicabilă în absența acordului de voință al părților	279
3.6. Legea aplicabilă divorțului în cazul transformării separației de corp	282
3.7. Domeniul legii aplicabile divorțului și separației de corp	284
3.8. Dispoziții privind aplicarea excepțională a legii forului	284
3.9. Ordinea publică	289
3.10. Excluderea retrimiterii	291
3.11. Diferențe între legislațiile naționale	291
<i>Secțiunea a 7-a. Legea aplicabilă nulității căsătoriei</i>	292
<i>Secțiunea a 8-a. Legea aplicabilă filiației</i>	295
§1. Aspecte introductive privind filiația	295
§2. Legea aplicabilă filiației copilului din căsătorie	295
§3. Domeniul legii aplicabile filiației copilului din căsătorie	296
§4. Legea aplicabilă filiației copilului din afara căsătoriei	297

§5. Domeniul legii aplicabile filiației copilului din afara căsătoriei _____	298
§6. Reproducerea umană asistată medical cu terț donator _____	298
<i>Secțiunea a 9-a. Legea aplicabilă adopției _____</i>	<i>299</i>
§1. Aspecte introductive privind adopția _____	299
§2. Legea aplicabilă condițiilor de fond ale adopției. Domeniu de aplicare _____	300
§3. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale adopției. Domeniu de aplicare _____	302
§4. Legea aplicabilă efectelor adopției _____	303
§5. Legea aplicabilă desfacerii adopției _____	304
§6. Legea aplicabilă nulității adopției _____	304
<i>Secțiunea a 10-a. Legea aplicabilă autorității părintești _____</i>	<i>305</i>
§1. Precizări prealabile. Sediul materiei _____	305
§2. Domeniul de aplicare al Convenției de la Haga din 1996 privind răspunderea părintească. Excluderi _____	306
§3. Legea aplicabilă măsurilor de protecție ale copilului (art. 15 din Convenție) _____	308
§4. Domeniul material al legii aplicabile măsurilor de protecție ale copilului _____	309
§5. Legea aplicabilă răspunderii părintești _____	310
§6. Domeniul legii aplicabile răspunderii părintești _____	312
§7. Ocrotirea terților în cazul lipsei calității de reprezentant al copilului (excepție de la aplicarea legii reședinței obișnuite a copilului) _____	313
§8. Excluderea retrimiterii. Excepții _____	314
§9. Ordinea publică _____	315
<i>Secțiunea a 11-a. Legea aplicabilă obligațiilor de întreținere _____</i>	<i>315</i>
§1. Aspecte prealabile _____	315
§2. Protocolul de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere _____	317
2.1. Domeniul de aplicare al Protocolului _____	317
2.2. Norme conflictuale care determină în mod obiectiv legea aplicabilă _____	319
2.3. Norme conflictuale care determină subiectiv legea aplicabilă _____	328
2.4. Domeniul legii aplicabile obligației de întreținere _____	332
2.5. Regresul organismului public împotriva debitorului obligației de întreținere _____	333
2.6. Excluderea retrimiterii _____	334
2.7. Ordinea publică _____	334
2.8. Interpretarea uniformă _____	337
CAPITOLUL V. NORMELE CONFLICTUALE PRIVIND BUNURILE ȘI FIDUCIA _____	338
<i>Secțiunea 1. Regula generală în materia legii aplicabile bunurilor (lex rei sitae) _____</i>	<i>338</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Argumente în favoarea legii locului situării bunurilor (lex rei sitae) _____</i>	<i>340</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Domeniul de aplicare al legii locului situării bunurilor (lex rei sitae) _____</i>	<i>341</i>

<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă unor categorii de bunuri</i>	343
§1. Legea aplicabilă revendicării bunurilor mobile furate sau exportate ilegal	343
§2. Legea aplicabilă uzucapiunii	346
2.1. Legea aplicabilă uzucapiunii mobiliare	346
2.2. Legea aplicabilă uzucapiunii imobiliare	347
§3. Legea aplicabilă bunurilor mobile, corporale, în general	347
§4. Legea aplicabilă ipotecilor mobiliare	348
4.1. Determinarea legii aplicabile ipotecii mobiliare	348
4.2. Legea aplicabilă ipotecii asupra resurselor naturale	349
4.3. Legea aplicabilă publicității ipotecii mobiliare	349
4.4. Legea aplicabilă operațiunilor asimilate ipotecilor mobiliare	351
<i>Secțiunea a 5-a. Dispoziții speciale, derogatorii de la regula generală</i>	352
§1. Legea aplicabilă unor categorii de bunuri și operațiuni referitoare la bunuri	352
1.1. Precizări prealabile	352
1.2. Legea aplicabilă universalității de bunuri	352
1.3. Legea aplicabilă rezervei dreptului de proprietate în cazul bunului destinat exportului	353
<i>Secțiunea a 6-a. Legea aplicabilă formelor de publicitate privind bunurile</i>	354
<i>Secțiunea a 7-a. Legea aplicabilă mijloacelor de transport</i>	356
§1. Legea aplicabilă mijloacelor de transport	356
§2. Domeniul legii aplicabile mijloacelor de transport	357
§3. Actele și faptele juridice petrecute la bordul navei sau aeronavei	359
<i>Secțiunea a 8-a. Legea aplicabilă bunurilor aflate în curs de transport</i>	360
<i>Secțiunea a 9-a. Legea aplicabilă faptelor ilicite privind bunurile în tranzit</i>	361
<i>Secțiunea a 10-a. Legea aplicabilă bunurilor statului străin, Uniunii Europene sau anumitor organizații internaționale</i>	361
<i>Secțiunea a 11-a. Legea aplicabilă drepturilor de creanță</i>	363
<i>Secțiunea a 12-a. Legea aplicabilă titlurilor de valoare</i>	363
§1. Precizări prealabile	363
§2. Legea aplicabilă emisiunii valorilor mobiliare	367
§3. Legea aplicabilă transmiterii valorilor mobiliare	368
§4. Legea aplicabilă titlului reprezentativ al mărfii	368
<i>Secțiunea a 13-a. Legea aplicabilă titlurilor de credit</i>	369
§1. Precizări prealabile	369
§2. Relația dintre titlul de credit și raportul fundamental	370
§3. Legea aplicabilă condițiilor de validitate a titlurilor de credit	371
3.1. Legea aplicabilă condițiilor de fond a titlurilor de credit	371
3.2. Legea aplicabilă condițiilor de formă a titlurilor de credit	372
§4. Legea aplicabilă cambiei și biletului la ordin	372
4.1. Legea aplicabilă efectelor obligațiilor	372
4.2. Legea aplicabilă dobândirii creanței	373

4.3. Legea aplicabilă plății cambiei și biletului la ordin _____	373
4.4. Mijloacele de valorificare a drepturilor rezultate din titlu _____	374
4.5. Legea aplicabilă acțiunilor exercitate de posesorul titlului _____	374
4.6. Legea aplicabilă executării cambiei și a biletului la ordin _____	375
4.7. Legea aplicabilă acțiunilor extracambiale _____	375
§5. Legea aplicabilă cecului _____	375
5.1. Premisele emiterii cecului _____	376
5.2. Efectele cecului _____	376
5.3. Plata cecului _____	377
<i>Secțiunea a 14-a. Legea aplicabilă drepturilor de proprietate intelectuală _____</i>	<i>378</i>
§1. Precizări prealabile _____	378
§2. Legea aplicabilă dreptului de autor _____	378
§3. Domeniul legii aplicabile dreptului de autor _____	380
§4. Legea aplicabilă dreptului de proprietate industrială _____	380
§5. Domeniul legii aplicabile dreptului de proprietate industrială _____	381
<i>Secțiunea a 15-a. Legea aplicabilă fiduciei _____</i>	<i>381</i>
§1. Precizări prealabile _____	381
§2. Legea aplicabilă fiduciei _____	382
2.1. Alegerea legii aplicabile fiduciei _____	382
2.2. Determinarea obiectivă a legii aplicabile fiduciei _____	383
2.3. Legea aplicabilă în situații speciale _____	383
2.4. Domeniul de aplicare _____	384
CAPITOLUL VI. NORMELE CONFLICTUALE PRIVIND MOȘTENIREA _____	385
<i>Secțiunea 1. Legea aplicabilă moștenirii potrivit regulilor din</i>	
<i>Cartea a VII-a a Codului civil _____</i>	<i>385</i>
§1. Aspecte prealabile _____	385
<i>Secțiunea a 2-a. Determinarea legii aplicabile moștenirii _____</i>	<i>387</i>
§1. Determinarea legii potrivit criteriului obiectiv _____	387
1.1. Alegerea legii aplicabile _____	388
1.2. Legea aplicabilă testamentului _____	389
1.3. Legea aplicabilă condițiilor de fond ale testamentului _____	389
1.4. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale testamentului _____	390
§2. Domeniul de aplicare a legii moștenirii _____	391
§3. Legea aplicabilă succesiunii vacante _____	394
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă moștenirii în temeiul Regulamentului (UE)</i>	
<i>nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012</i>	
<i>privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor</i>	
<i>judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de</i>	
<i>succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor _____</i>	<i>396</i>
§1. Aspecte introductive _____	396
§2. Aplicarea Regulamentului _____	397
§3. Relația Regulamentului cu alte reglementări _____	398

§4. Domeniul material de aplicare al Regulamentului _____	399
§5. Legea aplicabilă moștenirii _____	410
5.1. Determinarea legii aplicabile moștenirii potrivit criteriului obiectiv _____	410
5.2. Determinarea legii aplicabile moștenirii potrivit criteriului subiectiv _____	413
§6. Reguli de conflict specifice _____	415
§7. Reguli de conflict speciale _____	418
§8. Domeniul de aplicare a legii aplicabile moștenirii _____	420
§9. Certificatul european de moștenitor _____	421
§10. Adaptarea drepturilor reale _____	425
§11. Comorienții _____	426
§12. Succesiunea vacantă _____	427
§13. Retrimiteria _____	427
§14. Ordinea publică _____	427

CAPITOLUL VII. NORMELE CONFLICTUALE PRIVIND OBLIGAȚIILE

CONTRACTUALE _____ 429

Secțiunea 1. Aspecte generale _____ 429

Secțiunea a 2-a. Legea aplicabilă obligațiilor contractuale în conformitate

cu Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al

Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor

contractuale (Roma I) _____ 429

§1. Geneza Regulamentului Roma I _____ 429

§2. Cadru general de aplicare și scopurile Regulamentului Roma I _____ 430

§3. Raporturile Regulamentului Roma I și alte reglementări _____ 432

§4. Domeniul de aplicare al Regulamentului Roma I _____ 434

§5. Materii excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului Roma I _____ 437

§6. Determinarea legii aplicabile contractului _____ 466

6.1. Legea aplicabilă în baza autonomiei de voință a părților _____ 466

6.2. Modalitățile de exprimare a voinței părților _____ 468

6.3. Momentul alegerii legii aplicabile _____ 470

6.4. Întinderea voinței părților _____ 470

6.5. Modificarea alegerii legii aplicabile _____ 471

6.6. Limitele libertății de alegere a legii aplicabile _____ 471

6.7. Determinarea legii aplicabile în absența alegerii de către părți _____ 474

6.7.1. Legea aplicabilă în funcție de tipul specific de contract _____ 475

6.7.2. Cazurile de aplicare a legii în care își are reședința obișnuită partea contractată care efectuează prestația caracteristică _____ 486

6.7.3. Aplicarea legii țării cu care contractul prezintă în mod vădit o legătură mai strânsă [art. 4 alin. (3)] _____ 488

6.7.4. Aplicarea legii țării cu care contractul are cele mai strânse legături [art. 4 alin. (4)] _____ 490

6.8. Legea aplicabilă pentru anumite tipuri de contracte _____ 491

6.8.1. Legea aplicabilă contractului de transport _____ 491

6.8.2. Efectele convențiilor internaționale și a altor reglementări ale Uniunii Europene în materia contractelor de transport	503
6.8.3. Legea aplicabilă contractelor încheiate cu consumatorii	511
6.8.4. Excepții în materia legii aplicabile contractelor încheiate cu consumatorii	523
6.8.5. Legea aplicabilă contractelor de asigurare	528
6.8.5.1. Precizări prealabile	528
6.8.5.2. Legea aplicabilă contractelor de asigurare facultativă care acoperă riscuri majore [art. 7 alin. (2)]	530
6.8.5.3. Legea aplicabilă contractelor de asigurare facultativă care acoperă alte riscuri decât cele majore [art. 7 alin. (3) lit. a)-e)]	534
6.8.5.4. Norme suplimentare privind alegerea legii, adoptate de statele membre [art. 7 alin. (3) parag. (2)]	539
6.8.5.5. Legea aplicabilă în absența alegerii [art. 7 alin. (3) parag. 3)]	540
6.8.5.6. Efectele articolului 7 alin. (5)	541
6.8.5.7. Legea aplicabilă contractelor de asigurare care acoperă riscuri comune situate în afara Uniunii Europene	541
6.8.5.8. Norme conflictuale suplimentare aplicabile în cazul contractelor de asigurare obligatorii	542
6.8.5.9. Legea aplicabilă contractelor de reasigurare	543
6.8.5.10. Domeniul legii aplicabile contractelor de asigurare	543
6.8.6. Legea aplicabilă contractelor individuale de muncă	544
6.8.6.1. Determinarea legii aplicabile	544
6.8.6.2. Domeniul legii aplicabile contractului individual de muncă	553
6.9. Legea aplicabilă condițiilor de fond și de formă ale contractului	555
6.9.1. Legea aplicabilă condițiilor de fond ale contractului	555
6.9.2. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale contractului	558
6.10. Aspecte comune privind legea aplicabilă contractului	561
6.10.1. Reședința obișnuită	561
6.10.2. Excluderea retrimiterii	563
6.10.3. Normele de aplicație imediată (legi de poliție)	564
6.10.4. Ordinea publică	568
6.11. Domeniul de aplicare al legii contractului	573
6.11.1. Interpretarea contractului	573
6.11.2. Efectele contractului	574
6.11.3. Executarea contractului	574
6.11.4. Moneda de plată	575
6.11.5. Răspunderea contractuală	575
6.11.6. Modurile de stingere a obligațiilor, prescripția și decăderea din drepturi	577
6.11.7. Nulitatea contractului	577

6.12. Modurile de transmitere, transformare și stingere a obligațiilor contractuale _____	578
6.12.1. Cesiunea de creanță și subrogația _____	578
6.12.2. Cesiunea de contract, preluarea de datorie (delegația) și novația _____	587
6.12.3. Compensația _____	590
6.12.4. Obligațiile complexe: obligațiile cu pluralitate de debitori _____	591
6.13. Normele conflictuale din Codul civil privind obligațiile plurale (art. 2644 și art. 2645 C. civ.) _____	592
6.14. Prezumțiile și sarcina probei _____	593
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă condițiilor de fond ale actului juridic în baza dispozițiilor Codului civil _____</i>	<i>596</i>
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă condițiilor de formă ale actului juridic în baza dispozițiilor Codului civil _____</i>	<i>602</i>
CAPITOLUL VIII. NORMELE CONFLICTUALE PRIVIND FAPTELE JURIDICE _____	604
<i>Secțiunea 1. Reglementarea obligațiilor necontractuale (extra-contractuale) între dreptul Uniunii Europene și dreptul național _____</i>	<i>604</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II) _____</i>	<i>604</i>
§1. Aspecte generale _____	604
§2. Domeniul material de aplicare al Regulamentului Roma II _____	606
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă faptelor ilicite _____</i>	<i>613</i>
§1. Norma generală _____	613
§2. Excepțiile de la norma generală _____	617
§3. Clauza derogatorie _____	619
§4. Legea aplicabilă unor tipologii specifice de fapte ilicite _____	622
4.1. Precizări prelabile _____	622
4.2. Legea aplicabilă răspunderii pentru produse defectuoase _____	622
4.3. Legea aplicabilă concurenței neloiale și actelor care îngădesc concurența _____	626
4.3.1. Legea aplicabilă concurenței neloiale _____	626
4.3.2. Legea aplicabilă actelor care îngădesc libera concurență _____	630
4.3.3. Interdicția libertății de alegere _____	633
4.4. Legea aplicabilă daunelor aduse mediului _____	634
4.4.1. Domeniul de aplicare al legii aplicabile daunelor aduse mediului _____	637
4.4.2. Libertatea de alegere _____	637
4.5. Legea aplicabilă drepturilor de proprietate intelectuală _____	638
4.5.1. Calificarea noțiunilor de „drept de proprietate intelectuală” și „drept de proprietate intelectuală unitar la nivel comunitar” _____	641
4.5.2. Excluderea autonomiei de voință a părților _____	644

4.6. Legea aplicabilă acțiunilor sindicale _____	644
4.6.1. Noțiunea de „acțiune sindicală”. Domeniul de aplicare al art. 9 _____	647
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă faptei juridice licite</i> _____	651
§1. Aspecte prealabile _____	651
§2. Legea aplicabilă îmbogățirii fără justă cauză și plății nedatorate _____	651
§3. Legea aplicabilă gestiunii de afaceri _____	657
§4. <i>Culpa in contrahendo</i> _____	660
<i>Secțiunea a 5-a. Libertatea de alegere a legii aplicabile faptelor juridice licite și ilicite</i> _____	664
<i>Secțiunea a 6-a. Domeniul legii aplicabile faptelor ilicite și licite</i> _____	668
§1. Aspecte prealabile _____	668
§2. Domeniul legii aplicabile faptelor ilicite _____	669
§3. Domeniul legii aplicabile faptelor licite _____	674
<i>Secțiunea a 7-a. Prezumțiile legale și sarcina probei</i> _____	674
<i>Secțiunea a 8-a. Excepții de la aplicarea legii faptului juridic</i> _____	676
<i>Secțiunea a 9-a. Acțiunile directe împotriva asiguratorului persoanei responsabile</i> _____	681
<i>Secțiunea a 10-a. Subrogația</i> _____	685
<i>Secțiunea a 11-a. Obligațiile cu pluralitate de debitori (răspunderea multiplă)</i> _____	688
<i>Secțiunea a 12-a. Validitatea formală</i> _____	690
<i>Secțiunea a 13-a. Noțiunea de reședință obișnuită</i> _____	691
<i>Secțiunea a 14-a. Excluderea retrimiterii</i> _____	694
<i>Secțiunea a 15-a. Statele cu mai multe sisteme juridice</i> _____	695
<i>Secțiunea a 16-a. Ordinea publică</i> _____	697
<i>Secțiunea a 17-a. Raportul dintre Regulamentul Roma II și alte reglementări</i> _____	699
§1. Raportul dintre Regulamentul Roma II și alte norme ale dreptului Uniunii Europene _____	699
§2. Raportul dintre Regulamentul Roma II și convențiile internaționale existente _____	703
<i>Secțiunea a 18-a. Obligații necontractuale care nu intră în domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II)</i> _____	706
§1. Dispozițiile art. 2641 alin. (2) C. civ. _____	706
§2. Legea aplicabilă răspunderii pentru atingeri aduse personalității _____	708
SURSE BIBLIOGRAFICE _____	717

Secțiunea a 2-a. Domeniile în care poate apărea frauda la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege poate să apară, în principal, în domeniile în care criteriile de legătură utilizate în dreptul internațional privat sunt mobile și pot fi transferate dintr-un stat în altul. În principal, aceste materii sunt următoarele:

- *Statutul persoanei (starea civilă, capacitatea și relațiile de familie a persoanei fizice)*

În acest domeniu, părțile pot urmări diverse scopuri, cum ar fi evitarea anumitor impedimente la încheierea căsătoriei, posibilitatea de a da eficiență unui regim matrimonial pe care legea aplicabilă efectelor patrimoniale ale căsătoriei nu îl reglementează, obținerea divorțului când legea normal competentă nu permite această formă de soluție a căsătoriei, stabilirea filiației atunci când legea unui anumit stat nu o recunoaște^[1], sustragerea de la îndeplinirea unei obligații legale, cum ar fi plata pensiei de întreținere, încheierea adopției atunci când ea nu este permisă sau s-ar realiza în condiții deosebit de dificile în baza legii normal competente, schimbarea competenței instanței judecătorești etc.

- *Statutul organic al persoanei juridice*

Frauda poate implica, de exemplu, relocarea sediului social al unei persoane juridice de pe teritoriul statului în care aceasta își desfășoară activitatea în mod efectiv către un alt stat, considerat mai favorabil din punct de vedere al regimului juridic în ce privește raporturile dintre asociați, răspunderea persoanei juridice și a organelor ei față de terți, regimul taxelor fiscale etc.^[2].

^[1] Un exemplu este *Cauza Mihăiescu* în cadrul căreia Dna. Mihăiescu, cetățean român, având un copil din afara căsătoriei cu un cetățean francez, introduce în fața instanțelor franceze o primă acțiune, prin care solicită stabilirea paternității din afara căsătoriei, permisă de legea franceză, dar interzisă la acea vreme de legislația română. Instanța franceză respinge acțiunea, apreciind că față de cetățenia română a copilului, aplicabilă este legea română ca *lex personalis*. Înainte de a ajunge procesul în căile de atac, dna. Mihăiescu, ca mamă a copilului, obține pentru acesta cetățenia franceză. Ca urmare a schimbării cetățeniei copilului, instanța superioară franceză a admis acțiunea, aplicând legea franceză, ca lege comună atât a pretinsului tată, cât și a copilului.

^[2] Totuși, trebuie arătat că în practica Uniunii Europene s-a statuat că nu există fraudă la lege în situația în care o persoană juridică a fost constituită într-un stat membru al Uniunii Europene, unde nu desfășoară nicio activitate, doar cu scopul de a evita aplicarea legii unui alt stat membru, unde își desfășoară întreaga sa activitate. Astfel, în Hotărârea din 30 septembrie 2003, pronunțată în cauza C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam c. Inspire Art Ltd*, EU:C:2003:512, C.J.E. reține: „*faptul că societatea a fost constituită într-un anumit stat membru în scopul exclusiv de a beneficia de o legislație mai favorabilă nu constituie abuz, chiar dacă acea companie își desfășoară activitățile în totalitate sau în principal în acel al doilea stat*” (pct. 19).

În schimb, în jurisprudența germană, BHG din 7 mai 2007, n. II ZB 7/06, NUW-Spezial 2007, p. 364, Registrul Comerțului din Germania a refuzat înscrierea unei sucursale a unei societăți cu răspundere limitată engleză, cu motivarea că asociatul unic și administrator al acesteia este un cetățean german care are interdicția de a desfășura activități comerciale. Curtea federală germană

Conform normelor conflictuale române, legea care reglementează statutul organic al unei persoane juridice este legea sa națională, iar conform art. 2571 alin. (1) C. civ., naționalitatea persoanei juridice se determină după legea statului pe al cărui teritoriu și-a stabilit, potrivit actului constitutiv, sediul social. În contextul autonomiei de voință a fondatorilor, care au libertate deplină în a stabili sediul social al societății în orice stat din lume, nu se poate exclude posibilitatea fraudei la lege. Cu toate acestea, această posibilitate este limitată de dispozițiile art. 2571 alin. (2) și (3) C. civ., care stipulează că, atunci când există sedii în mai multe state, determinarea naționalității persoanei juridice se face în funcție de sediul real, adică locul în care se află centrul principal de conducere și gestiune a activității statutare, chiar dacă deciziile acestui organ sunt adoptate conform indicațiilor primite de la acționarii sau asociații din alte state.

- *Regimul juridic al bunurilor mobile*

În acest domeniu, frauda la lege poate consta în deplasarea bunului mobil într-un alt stat, a cărui legislație este mai favorabilă, cum ar fi, spre exemplu, schimbarea pavilionului navei sau aeronavei într-un stat considerat „paradis fiscal”, scoaterea unor bunuri mobile din patrimoniul cultural al unui stat pentru a putea fi valorificate într-un alt stat^[1], deplasarea bunului pe teritoriul unui stat unde dobândirea proprietății prin prescripție este mai lesnicioasă.

- *Forma exterioară a actelor juridice*

Ca regulă, frauda la lege constă, în acest caz, în încheierea unui act juridic într-un stat a cărui lege aplicabilă, în baza principiului „*locus regit actum*”, este mai favorabilă pentru părți. De exemplu, părțile ar putea încheia valabil un act sub semnătură privată, pentru care legea locului încheierii actului nu impune forma autentică. Această formă de fraudă este exclusă, în prezent, în temeiul art. 2639 alin. (3) C. civ., conform căruia, în cazul în care legea aplicabilă condițiilor de fond ale actului juridic impune, sub sancțiunea nulității, o anumită formă solemnă, nici una din celelalte legi care pot cărmui forma sa, cum ar fi: legea locului încheierii actului, legea națională sau legea reședinței obișnuite a persoanei care l-a consimțit, legea autorității care examinează validitatea actului nu poate să înlăture această cerință, chiar dacă actul a fost întocmit în străinătate.

- *Sucesiunile*

În această materie, frauda la lege ar putea consta în intenția persoanei care urmează a lăsa moștenirea, de a o supune legii unui stat a căror dispoziții sunt mai favorabile pentru anumite categorii de moștenitori, legali sau testamentari.

În ceea ce privește legea aplicabilă succesiunilor în contextul Regulamentului (UE) nr. 650/2012, se pune în discuție posibila frauda la lege atunci când o persoană dobândește o nouă cetățenie cu scopul exclusiv de a supune succesiunea legii statului noii cetățenii, considerată mai favorabilă pentru testator. Alături cu alți autori^[2], considerăm

a apreciat că decizia BHG este compatibilă cu dreptul Uniunii Europene, printre considerente invocând, în conformitate cu jurisprudența europeană, și frauda la lege.

^[1] A se vedea, pentru mai multe explicații, D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 114.

^[2] D.A. Popescu, *Ghid de Drept Internațional privat european*, Ed. Magic Print, Onești, 2014, pp. 83-85, *apud* G. Khairallah, *La détermination de la loi applicable à la succession*, în G. Khairallah

că nu se poate susține existența unei fraude la lege doar pe baza faptului că între persoană și statul în a cărui cetățenie a dobândit-o nu există alte elemente de legătură. Această interpretare contravine jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, care promovează principiul egalității apartenențelor naționale^[1]. Prin urmare, simplul fapt că o persoană deține mai multe cetățenii îi conferă dreptul de a alege discreționar ca lege aplicabilă succesiunii, legea oricărui stat a cărui cetățenie o are, fie în momentul exercitării opțiunii, fie în momentul decesului. Dreptul testatorului de a face această alegere este un drept potestativ, iar singura condiție este simpla deținere a respectivei cetățenii, indiferent de „efectivitatea” acesteia.

- *Obligațiile contractuale*

În materia raporturilor contractuale, intenția părților de a supune raportul contractual legii unui stat ale cărui reglementări sunt considerate mai favorabile intereselor lor nu exclude posibilitatea fraudei la lege. Totuși, având în vedere prioritatea acordată principiului autonomiei de voință a părților, care permite acestora să desemneze ca aplicabilă chiar și legea unui stat care nu prezintă o legătură obiectivă cu contractul, stabilirea intenției frauduloase a părților prezintă anumite dificultăți. Ea ar putea fi constatată numai în măsura în care, o astfel de lege desemnată ca aplicabilă, ar crea pentru toate părțile sau pentru una dintre ele, avantaje injuste, de care aceste părți nu ar putea beneficia în baza unei legi care are o legătură efectivă, reală cu contractul. Tocmai de aceea, în cadrul unor reglementări ale Uniunii Europene, privind legea aplicabilă contractelor, cum ar fi, spre exemplu, Regulamentul (CE) nr. 593/2007 (Roma I), legiuitorul a instituit o serie de norme care restrâng posibilitatea părților de a fraudă legea [art. 3 alin. (3) și (4)]^[2]. Rolul acestor norme este acela de a preveni atât fraudarea reglementărilor interne ale statelor membre, cât și ale dreptului Uniunii Europene. Preocupat în special de garantarea unui „community minimum standard”, legiuitorul european stabilește, cu caracter imperativ, că alegerea operată de părți nu poate să aducă atingere aplicării dispozițiilor imperative din dreptul Uniunii Europene de la care nu se poate deroga prin convenție.

et M. Revillard (ed.), *Droit européen des successions internationales. Le Règlement du 4 juillet 2012*, Defrénois, 2013, p. 55; A. Davi, *Il nuovo diritto internazionale delle successioni nell'Unione Europea*, în Cuadernos de Derecho Transnacional nr. 2/2013, vol. 5, p. 40: „cel puțin în ipoteza în care una sau mai multe dintre cetățeniile deținute în comun erau cetățenii ale țărilor membre ale Uniunii, o interpretare care tinde să restrângă posibilitatea de a face uz de fiecare dintre ele după bunul plac ar fi fost incompatibilă cu jurisprudența consolidată a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care neagă admisibilitatea atât a refuzului de a recunoaște efectele deținerii acestora în relațiile dintre țările membre, cât și a introducerii oricărei ordini de preferință între acestea. De asemenea, este adevărat că soluția liberală adoptată de regulament poate permite alegerea legii unui stat cu care partea interesată a întreținut doar legături limitate, așa cum s-a întâmplat, de exemplu, în cunoscuta cauză elvețiană *Hirsch c. Cohen*”.

^[1] A se vedea C.J.U.E., Hotărârea din 16 iulie 2009, pronunțată în cauza C-168, *Hadadi*, EU:C:2009:474.

^[2] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 115.

Secțiunea a 3-a. Structura fraudei la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege presupune existența cumulată:

– a unui *element obiectiv* care constă în mijloacele utilizate de părți în fraudarea legii. Aceste mijloace constau în schimbarea/deplasarea unor criterii de legătură, cum ar fi: cetățenia, domiciliul, reședința obișnuită, sediul social, centrul de conducere și administrare a unei persoane juridice, locul situării bunului mobil, locul înregistrării navei sau aeronavei, locul încheierii unui act juridic sau chiar voința părților, desemnarea unei anumite legi ca fiind aplicabile;

– a unui *element subiectiv* care constă în voința părții/părților subsumată unui scop fraudulos, de ocolire a legii competente și desemnarea ca fiind aplicabilă a unei alte legi.

Secțiunea a 4-a. Condițiile fraudei la lege în dreptul internațional privat

Pentru a ne afla în prezența fraudei la lege în dreptul internațional privat, trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, următoarele condiții:

- *Să existe un acord de voință al părții/părților de a schimba/deplasa un criteriu de legătură* specific unui raport juridic, de natură a conduce la plasarea acestui raport sub incidența unei alte legi decât cea normal competentă.

Frauda la lege implică, în mod necesar, factorul volitiv al părților în schimbarea/deplasarea criteriului de legătură. Acțiunea trebuie să fie una efectivă și se poate materializa numai în cazul raporturilor juridice supuse unor norme conflictuale care prezintă criterii de legătură mobile.

- *Părțile/partea trebuie să utilizeze mijloace licite, permise de lege*, dar care în final să conducă la eludarea legii normal competente.

Nu se poate interzice schimbarea sau deplasarea criteriilor de legătură, deoarece, în general, aceasta este o posibilitate recunoscută de lege pentru persoanele fizice sau juridice. Acestea au libertatea de a-și schimba cetățenia, naționalitatea, de a-și muta domiciliul sau reședința obișnuită în alt stat, precum și de a stabili liber locul încheierii unui act, și altele.

- *Scopul urmărit de părți trebuie să fie unul ilicit.*

Existența fraudei la lege depinde de intenția frauduloasă a părților implicate. Intenția frauduloasă reprezintă elementul subiectiv al fraudei la lege și constă în acțiunea deliberată de a înlătura legea competentă a se aplica unui anumit raport juridic în favoarea unui alt sistem de drept.

- *Rezultatul obținut de părți trebuie să fie ilicit.*

Rezultatul ilicit se apreciază, după scopul părților, prin raportare la avantajele pe care le oferă aplicarea unei alte legi decât cea competentă în aplicare.

Secțiunea a 5-a. Sancțiunea fraudei la lege în dreptul internațional privat

Sancționarea fraudei la lege constituie o garanție a respectării principiilor și regulilor dreptului internațional privat. Această măsură are ca scop descurajarea comportamentului neloyal, întrucât fraudă afectează însăși integritatea și credibilitatea sistemului juridic.

Sancțiunea fraudei la lege se impune indiferent de caracterul normei conflictuale sau materiile în care aceasta operează, în baza principiului de drept „*fraus omnia corrumpit*”. Ceea ce se sancționează nu este atât faptul că partea/părțile aleg să supună raportul lor juridic unei alte legi decât cea care este în mod normal competentă, cât însăși fraudă în sine.

În literatura juridică de specialitate, sancționarea fraudei la lege în domeniul dreptului internațional privat a generat numeroase dezbateri, în care au fost exprimate opinii divergente cu privire la necesitatea impunerii sancțiunii fraudei, dar și cu privire la natura acestei sancțiuni.

Conform opiniilor majoritare^[1], sancționarea fraudei la lege este necesară, indiferent de natura normei conflictuale. Această poziție se bazează pe argumentul că, în dreptul internațional privat, ar trebui să se promoveze principiul conform căruia, un scop ilicit nu ar trebui să aibă niciun fel de efect.

Există însă și autori care susțin că fraudă la lege nu ar trebui sancționată. Aceștia pleacă de la argumentul că atunci când părțile recurg la fraudă, ele utilizează un drept care le este acordat de legislația în vigoare și că acest drept ar trebui protejat împotriva oricărei sancțiuni. Se arată că cel care folosește un drept al său nu afectează pe nimeni (*qui suo jure utitur neminem laedit*). În plus, se afirmă că sancționarea fraudei la lege ar implica luarea în considerare a poziției subiective a părților, fiind extrem de dificil de probat motivul principal care a determinat decizia acestora de a acționa în acest mod^[2].

Au fost exprimate și opinii care susțin că sancționarea fraudei la lege ar trebui să aibă loc doar în anumite domenii, cum ar fi forma actelor juridice și a contractelor^[3]. În cazul altor aspecte, consecințele frauduloase rezultate din modificarea criteriilor de legătură nu ar trebui să fie considerate justificate pentru aplicarea sancțiunilor pentru fraudă la lege. De exemplu, atunci când se modifică cetățenia unei persoane fizice sau se schimbă

^[1] *Ibidem*, p. 111; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 126, *apud* H. Batiffol și P. Lagarde, *Droit international privé*, vol. I, Paris, 1970, pp. 444-445; P. Lerebours-Pigeonniere, par Y. Loussouarn, *Droit international privé*, Dalloz, Paris, 1962, p. 491; I. Macovei, *op. cit.*, p. 105; T.R. Popescu, *Drept internațional privat*, Ed. Romfel, București, 1994, p. 107.

^[2] J.P. Niboyet, *Manuel de droit international privé*, Sirey, Paris, 1928, p. 572; L.A. Lunț, *Mejdunarodnoe Ciastone Pravo*, Moskva, 1970, p. 308.

^[3] A.P. Arminjon, *Precis de droit international prive commercial*, Paris, 1984, p. 106; R.H. Gravenston, *Conflict of laws. Private international law*, London, 1974, p. 271, în I. Macovei, *op. cit.*, p. 105; M. Gérard de la Pradelle, *La fraude à la loi*, în *Travaux du Comité français de droit international privé*, 1974, p. 134.

sediul unei societăți comerciale într-o altă țară, aceste acțiuni nu ar trebui considerate drept fraudă la lege.

Abordări diferite regăsim și în ceea ce privește natura sancțiunii actelor juridice încheiate în fraudă legii normal competente. Unii autori susțin că actele frauduloase ar trebui declarate nule^[1], în timp ce alții consideră că o sancțiune adecvată ar fi inopozabilitatea^[2].

În același timp, o parte dintre susținătorii teoriei nulității argumentează că aceasta nu ar trebui să opereze întotdeauna în mod absolut. Astfel, cu titlu de exemplu, în cazul fraudei la lege realizată în scopul de a se eluda dispozițiile privind rezerva succesorală din legea aplicabilă moștenirii, nu ar trebui să se aplice sancțiunea nulității integrale a liberalității frauduloase, ci doar în măsura în care afectează drepturile moștenitorilor legitimi^[3].

De asemenea, tot în literatura juridică de specialitate, s-a realizat o distincție între sancțiunile impuse autorului fraudei la lege și consecințele asupra terților implicați. Dacă, în ceea ce privește autorul fraudei, se consideră că se impune sancționarea fraudei la lege, în raporturile cu terții, efectele fraudei ar putea fi atenuate sau chiar înlăturate. Această diferențiere are la bază faptul că autorul fraudei este direct responsabil pentru acțiunile sale, prin urmare, sancțiunea fraudei are ca scop descurajarea comportamentului său fraudulos. În schimb, în ceea ce privește terții implicați, abordarea trebuie să fie mai flexibilă, deoarece ei nu sunt autori ai fraudei, ci cei care suportă consecințele acesteia. Tocmai de aceea, în astfel de cazuri, se poate lua în considerare diminuarea sau înlăturarea efectelor fraudei cu privire la terți, pentru a le proteja interesele și a minimiza prejudiciul suferit ca rezultat al acțiunii frauduloase^[4].

Această abordare reflectă nevoia de a lua în considerare specificul fiecărui caz și de a găsi soluții echilibrate și proporționate. Nu toate actele frauduloase sunt la fel de grave și nu toate necesită aceeași sancțiune. Prin aplicarea unei sancțiuni adecvate în funcție

[1] H. Batiffol, P. Lagarde, *Droit international privé*, tome 1, 8ème éd., Paris, 1993, p. 375.

[2] J.P. Niboyet, *Droit international privé français*, 2ème éd., Tome I, Sirey, Paris, 1947, pp. 541-542; E. Bartin, *Études de droit international privé*, Paris, 1899, p. 247.

[3] W. Goldschmidt, *Reviewed work: sistema y filosofía del derecho internacional privado (Tomo I)*, în Revista Española de Derecho Internacional nr. 3/1949, vol. 2, p. 171.

[4] A se vedea P. Lagarde, *La fraude en matière de nationalité*, în Mélanges en l'honneur du professeur Bernard Audit, 2014, pp. 511-523. În lucrare, se evidențiază distincția între două tipuri de fraudă în materie de cetățenie: fraudă prin falsificarea documentelor de stare civilă și fraudă prin simularea actelor de drept privat. În ceea ce privește sancțiunea fraudei, se realizează o distincție între sancțiunile aplicate autorului și repercusiunile asupra terților. În cazul autorului, sancțiunile pot fi drastice (nulitatea actului fraudulos, sancțiuni penale). În schimb, cu privire la terții implicați, efectele fraudei pot fi atenuate. Spre exemplu, anularea unei declarații de cetățenie franceză pentru fraudă la lege nu poate produce efecte asupra cetățeniei copilului declarantului care a devenit major. Prin această distincție, autorul evidențiază importanța de a evalua în mod diferit consecințele fraudei la lege, în funcție de rolul fiecărei părți implicate în fraudă. Se pune astfel accentul pe aplicarea unor sancțiuni adecvate autorului, dar, în același timp, se ia în considerare protejarea drepturilor și diminuarea prejudiciilor suferite de către terți neimplicați în actul fraudulos.

de circumstanțe, se poate asigura atât respectarea principiilor dreptului internațional privat, cât și protejarea drepturilor persoanelor afectate.

În analiza sancțiunii fraudei la lege este importantă distincția între *fraudarea dreptului român în favoarea unui drept străin și fraudarea dreptului străin normal competent potrivit normei conflictuale române, în favoarea dreptului român sau a dreptului unui stat terț.*

Pentru situația în care *dreptul român este fraudat în favoarea unui drept străin*, sancțiunea este prevăzută de art. 2564 alin. (1) C. civ. Conform textului de lege, „*aplicarea legii străine se înlătură (...) dacă legea străină respectivă a devenit competentă prin fraudarea legii române. În cazul înlăturării aplicării legii străine, se aplică legea română*”.

De aici, rezultă două efecte:

- un *efect negativ*, care constă în înlăturarea de la aplicare a legii străine, și
- un *efect pozitiv*, care presupune aplicarea legii române, ca lege normal competentă, în locul legii străine devenită competentă prin fraudă.

În materia actelor juridice încheiate prin fraudarea legii române, soluțiile sunt următoarele:

– *actul juridic este considerat inopozabil*. Principiul suveranității statelor se opune posibilității ca un stat să aibă dreptul de a se pronunța asupra validității sau de a declara nulitatea unui act juridic încheiat sub jurisdicția altui stat. Cu toate acestea, un astfel de act poate să nu fie recunoscut, în măsura în care a fost încheiat prin încălcarea legii. Drept urmare, admiterea excepției fraudei la lege duce la lipsirea de efecte juridice pe teritoriul României a actului încheiat prin încălcarea legii române;

– *actul juridic este declarat nul* de către instanțele române. În această situație, actul juridic nu-și mai poate produce efectele nici în țară și nici în străinătate. Spre exemplu, căsătoria unui cetățean român, chiar dacă a fost celebrată în străinătate, poate fi declarată nulă de către instanța română, atunci când nu au fost respectate condițiile de fond la încheierea căsătoriei reglementate de legea română, ca lege a sa personală.

În legătura cu fraudarea dreptului român, trebuie subliniat faptul că sancțiunea intervine nu doar atunci când fraudă vizează norme pur interne, ci și atunci când ea are ca obiect norme ale convențiilor internaționale la care România este parte ori dispoziții din dreptul Uniunii Europene. În acest ultim caz, în lumina noilor evoluții și realități din peisajul european, abordarea fraudei la lege se schimbă fundamental, impunând judecătorului național o analiză atentă a situațiilor în care sancțiunea fraudei la lege poate fi aplicată. În acest context, orientarea jurisprudenței, dezvoltată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, reprezintă unul dintre cele mai importante puncte de referință.

Legislația română nu conține prevederi pentru situația în care este fraudat dreptul străin în favoarea dreptului român sau a dreptului unui stat terț, ceea ce nu înseamnă că nu există sancțiune. Fraudarea legii străine trebuie sancționată în același mod ca și fraudă legii române, în baza principiului general de drept „*fraus omnia corrumpit*”.

Argumentele ce fundamentează această soluție sunt următoarele^[1]:

- dreptul străin este un element „*de iure*” ca și dreptul forului, prin urmare, trebuie să se bucure de aceeași protecție;
- fraudarea dreptului străin competent nu este altceva decât o încălcare a normei conflictuale române;
- ceea ce se sancționează nu este înlăturarea legii străine normal competente, ci intenția frauduloasă a părților.

Secțiunea a 6-a. Dovada fraudei la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege în dreptul internațional privat constituie o situație de fapt, prin urmare, dovada fraudei se poate realiza cu *orice mijloc de probă*.

În materie de fraudă la lege, există două elemente distincte care trebuie să fie dovedite: elementul obiectiv și elementul subiectiv. Elementul obiectiv se referă la mijloacele utilizate de către părți în fraudarea legii și poate fi ușor demonstrat. Pe de altă parte, elementul subiectiv implică intenția frauduloasă a părților și reprezintă un element subiectiv intern, ceea ce poate ridica dificultăți în ceea ce privește proba.

În dovada elementului subiectiv, prezumțiile pot avea o valoare probatorie semnificativă. Acestea pot contribui la stabilirea elementului subiectiv al fraudei la lege în situații în care proba directă a intenției frauduloase poate fi dificil de obținut.

Secțiunea a 7-a. Comparații cu alte instituții juridice

§1. Comparație cu fraudă la lege din dreptul intern

Frauda la lege în dreptul internațional privat nu trebuie confundată cu fraudă la lege din dreptul intern, între cele două instituții existând o serie de diferențieri importante.

În dreptul intern, fraudă la lege reprezintă acea operațiune prin care, la întocmirea unui act juridic, în scopul eludării unor norme legale imperative, sunt uzitate alte norme legale, prin deturnarea acestora din urmă de la scopul în care au fost edictate de legiuitor^[2]. Prin fraudarea legii interne nu este încălcată litera legii de ordine publică, dar este nesocotit spiritul acesteia.

Din punct de vedere structural, fraudă la lege din dreptul intern prezintă asemănări cu fraudă la lege din dreptul internațional privat, întrucât ambele concepte conțin două elemente: un *element obiectiv*, constând în mijloacele aparent legale care sunt utilizate

[1] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 112.

[2] A se vedea Decizia nr. 1386 din 4 aprilie 2014, pronunțată în recurs de Secția a II-a civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, având ca obiect constatarea nulității absolute a contractului de vânzare-cumpărare de acțiuni la purtător.

și un *element subiectiv*, constând în intenția de eludare ori de sustragere de la norma legal aplicabilă.

De asemenea, în ambele situații, simpla încălcare a prevederilor legale nu reprezintă fraudă la lege, ci este necesar să se dovedească atât intenția părților de a evita prevederile legale, cât și a utilizării unui mijloc fraudulos în acest scop.

Astfel, pentru a se putea stabili existența unei fraude la lege, trebuie să se demonstreze că părțile au acționat cu intenția specifică de a evita aplicarea legii sau de a obține avantaje nelegitime prin utilizarea unor metode frauduloase.

Asemănări regăsim și în materia probelor, ambele putând fi dovedite prin orice mijloace de dovadă.

Deosebiriile dintre cele două instituții se manifestă, în principal, cu privire la obiectul fraudei și mecanismul acesteia.

În domeniul dreptului internațional privat, fraudă la lege are ca obiect însăși sistemul juridic competent de a se aplica într-un raport juridic cu element de extraneitate, fie că este vorba de dreptul român sau dreptul străin. Prin acțiuni frauduloase, acest sistem de drept este înlăturat în favoarea unui alt sistem juridic considerat mai avantajos pentru părți. Frauda constă în modificarea conținutului faptic al elementelor conflictuale, ceea ce conduce la schimbarea competenței în favoarea altui sistem juridic. Astfel, prin fraudarea normelor conflictuale, se produce o alterare a conținutului dreptului material aplicabil în respectivul raport juridic^[1].

În dreptul intern, fraudă la lege este mijlocul de a eluda aplicarea unei norme legale imperative^[2] fără a ieși din sfera dreptului intern.

Sub aspectul mijloacelor de fraudare a legii, în dreptul internațional privat, se folosesc mijloace specifice, ce constau în schimbarea/deplasarea criteriilor de legătură ale normei conflictuale (cetățenie, reședință, sediu social, locul încheierii actului etc.). Aceste criterii de legătură sunt modificate, cu un scop fraudulos, cu criterii de legătură similare celor dintâi, dar care au legătură cu sistemul de drept al altui stat.

În dreptul intern, mijloacele obiective prin care se realizează fraudă la lege se concretizează în schimbarea conținutului faptic al raportului juridic, în sensul că anumite norme legale sunt folosite nu în scopul în care au fost edictate, ci pentru eludarea altor norme legale imperative.

§2. Comparație cu ordinea publică de drept internațional privat

În cadrul dreptului internațional privat, fraudă la lege și excepția de ordine publică sunt două instituții distincte care limitează aplicarea legii competente a reglementa raportul juridic. În ambele situații, legea străină fie declarată competentă în baza normelor conflictuale aparținând forului, fie determinată ca aplicabilă prin mecanismul fraudei, este înlăturată de la aplicare.

[1] I. Macovei, *op. cit.*, p. 81.

[2] G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 174.

Spre deosebire de fraudă la lege, care sancționează acțiunea frauduloasă a părților, prin care legea unui anumit stat devine aplicabilă în defavoarea unui alt sistem de drept, ordinea publică se opune aplicării dreptului material străin, normal competent, întrucât acesta contravine principiilor fundamentale ale forului.

O distincție între cele două instituții apare și în planul efectelor.

Sanctiunea fraudei la lege conduce la înlăturarea legii pe care părțile au declarat-o ca aplicabilă prin fraudă, în locul ei urmând să se aplice legea normal competentă (legea română sau legea străină). În ceea ce privește actul juridic încheiat prin fraudarea sistemului de drept competent, sancțiunea constă în inopozabilitatea lui pe teritoriul României sau, după caz, nulitatea actului juridic.

Admiterea excepției de ordine publică are ca efect înlăturarea legii străine care contravine principiilor fundamentale ale dreptului român și aplicarea în loc a legii române.

§3. Comparație cu simulația

Atât simulația, cât și fraudă la lege implică un act de voință al părților, care are drept consecință crearea sau modificarea, în mod artificial, a unui conflict de legi. Dacă schimbarea criteriului de legătură este realizată în mod fictiv, ne aflăm în prezența simulației și nu a fraudei la lege. Spre exemplu, dacă doi soți italieni, pentru a obține mai ușor divorțul, își stabilesc în mod fictiv reședința obișnuită pe teritoriul României, doar cu scopul de a determina competența instanțelor române și aplicarea legii române în materie de divorț, păstrându-și în realitate reședința obișnuită în Italia, suntem în prezența unei simulații. Este vorba de o simulație sub forma fictivității^[1].

În ambele cazuri, mijloacele folosite sunt, prin ele însele, licite, însă, spre deosebire de fraudă la lege care implică o acțiune efectivă a părților de modificare a criteriului de legătură, pentru a plasa raportul în competența altui sistem de drept, la simulație, operațiunea este numai fictivă, în sensul că aparența juridică creată de actul public este anihilată de conținutul actului secret.

În același timp, spre deosebire de fraudă la lege care presupune existența unui singur act juridic, simulația implică încheierea concomitentă a două acte juridice, actul secret, care reflectă voința reală a părților, și actul public.

Sub aspectul scopului urmărit, în timp ce fraudă la lege presupune existența unui scop ilicit al părților, simulația poate avea și un scop licit.

^[1] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 118; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, pp. 122-123. Autorii oferă ca exemplu situația unei societăți. Se arată că dacă sediul social este declarat doar în mod fictiv în străinătate, însă sediul real (centrul principal de conducere și de gestiune a activității) rămâne în România, suntem în prezența simulației, fiind suficient a se îndepărta aparența creată de actul fictiv (de ex.: actul constitutiv) pentru a da eficiență legii române, ca lege a sediului real. În schimb, dacă sediul social este stabilit în mod efectiv în străinătate, dar cu scopul fraudulos de a determina, în temeiul normei conflictuale, aplicarea legii statului străin ca *lex societatis*, fără însă ca aceasta să aibă o suficientă legătură cu societatea, a căror organe de conducere și control (sediul real) se află în continuare în România, ne aflăm în prezența unei fraude la lege.

Din punct de vedere al efectelor, în principiu, față de terți, consecința este aceeași, și anume inopozabilitatea actului fraudulos.

În unele cazuri, frauda la lege și simulația produc efecte diferite față de părți. În cazul fraudei la lege, actul fraudulos nu mai generează efecte noi între părți, pe când în cazul simulației, înscrisul secret este valabil între părți și față de succesorii lor universali și cu titlu universal, dacă nu s-au fraudat drepturi legale, născute direct în favoarea lor.